

De praktijk van het varen met platbodems

Tekst: Marianne van der Linden, met dank aan Jaap Jongma (Zeilmakerij Molenaar) en Maarten Dirks. Foto's: www.scheepswijs.nl

De kluiver is een traditioneel zeil dat op veel ronde en platbodems bij het tuigplan hoort. Het is een relatief klein zeil, dat voor op het schip, op een kluiverboom of boegspriet wordt gevoerd. Het zeilen met een kluiver vraagt extra aandacht, maar heeft ook veel te bieden. De trim komt nauw, maar je krijgt er veel voor terug: Een goed lopend schip, met één vinger te besturen.

Wanneer voer je een kluiver?

Van oorsprong is de kluiver vooral bedoeld voor de ruimere koersen. Van ruime wind tot niet al te hoog aan de wind. De kluiver levert al snel een extra knoop snelheid op. En een extra zeil voor de mast zorgt voor een minder loefgierig schip. Bij de moderne (wedstrijd-) platbodems hoort de kluiver ook hoog aan de wind bij het tuigplan.

De kluiverboom

De kluiver wordt gevoerd op een boegspriet of kluiverboom. Een kluiverboom kan je naar binnen (op het voordek) of omhoog halen, het z.g. 'toppen'. Het is een goede gewoonte om, voor het invaren van de haven of sluis, de kluiverboom te toppen.

Op de bidders is de kluiverboom nog steeds stevig van formaat. Ze zijn voldoende sterk om zonder verdere verstaging de kluiver te kunnen voeren. Tegenwoordig zijn de kluiverbomen minder massief en moeten ze voor gebruik worden gestaagd. Naar beneden met het waterstag, naar bakboord en stuurboord met de boegstagen.

De traveller

De kluiver is soms met leuvers aan een vast kluiverstag voorop de kluiverboom bevestigd. Dat houdt in dat je over de kluiverboom moet klimmen om de kluiver op te doeken. Een kluivernet onder de boom is dan onmisbaar. Een alternatief en veel gebruikt is de z.g. traveller. Een grote ring die over de kluiverboom

Op houten vissersschepen als bidders en Wieringeraken, wordt de kluiverboom ongestaagd gevoerd. Hij wordt na gebruik naar achteren geschoven.

Links: Op voor-de-windse koersen kan de kluiver naast de fok worden gevoerd. Je trekt hem met de traveller naar achteren.

naar voren en achteren kan bewegen. De halshoek van de kluiver komt dan op de traveller. En met de traveller breng je het zeil naar voren op de kluiverboom.

De traveller gaat in principe helemaal naar voren op de kluiverboom, om voldoende afstand tussen fok en kluiver te krijgen.

Bij voor de windse koersen, met de fok te loeft kan de traveller naar achteren en komt de kluiver naast de fok te staan.

Vliegend of met leuvers

De kluiver kan met leuvers aan een kluiverstag worden aangeslagen of 'vliegend', dus zonder leuvers worden gehesen. Voordeel van een kluiver aan een stag, is dat het stag extra strak kan worden doorgezet om het voorlijk van het zeil in het midden voor de mast te hou-

De kluiverboom met: waterstag, boekstag, traveller en kluiverval.

Als de kluiver vliëgend wordt gehesen, waait hij al gauw te veel uit. Het is zaak het val op een lier goed door te zetten.

den. Dat is een belangrijke factor om de kluiver optimaal te kunnen trimmen.

De bolling van het zeil kan je vervolgens nog variëren met de spanning op het val.

Een vliëgend gevoerde kluiver heeft geen leuvers en daarom geen kluiverstag nodig. Mooi eenvoudig, het scheelt een blok bovenin de mast.

Een vliëgende kluiver moet met het val strak worden doorgezet om uitwaaien van het voorlijk te voorkomen. Een vliëgende kluiver is uitgerust met een staaldraad in het voorlijk, die voorkomt dat er te veel spanning op het doek komt.

Vorbereidingen

Om vlot te kunnen hijsen is het handig om de kluiver op te ruimen in een zeilzak met de drie hoeken naar buiten. De halshoek herken je

Het kluivervalblok wordt aan de tophoek vastgezet met een sluiting.

aan het teken van de zeilmaker, bij de schoothoek zitten de schoten er bij voorkeur nog aan, de tophoek is nog over, daar schrijft je met viltstift een grote "T" op. Bevestig de halshoek aan de traveller, de tophoek aan het val en

Geef, bij het hijsen van de kluiver de schoot voldoende vrijheid. Ook weer niet zo veel dat de kluiver wild gaat klapperen.

scheer de schoten in de leiogen.

Het lijkt nogal een wirwar van stagen, schoten en vallen, die in ieder geval allemaal aan dezelfde kant van het voorstag langs moeten lopen. Het maakt niet uit aan welke kant van de fok je de kluiver hijst, als alles maar vrij is om naar voren toe mee te lopen. Vooral bij de schoten zie je gauw iets over het hoofd: ook de **beide** schoten lopen vóór het voorstag langs. Kijk goed of het val niet gedraaid zit, dat maakt het hijsen en strijken alleen maar zwaarder dan nodig is.

Hijsen en strijken

Hijsen en strijken gaat goed op aan de windse of ruime koersen. Het makkelijkst is natuurlijk voor de wind varend als de kluiver in de luwte van de fok hangt. Bij halve wind

Het kluiverval zit gedraaid, dat maakt het hijsen en vooral het strijken extra zwaar.

Hijsen: Trek de traveller met de halshoek eraan vast op de kluiverboom naar voren.

is het zwaar werk, dan heeft de kluiver de meeste neiging ver uit te waaien of zelfs in het water te raken.

Over het algemeen werkt onderstaande volgorde goed:

- Als alles voorbereid is, haal dan de traveller helemaal naar voren, dus zover mogelijk naar het uiteinde van de kluiverboom. Het onderste deel van de kluiver loopt nu langs de kluiverboom mee uit de zak.
- Als de kluiver al uit de zeilzak is, hou het zeil dan met de hand bij elkaar, zodat het niet in het water kan komen.
- Is de kluiver met leuvers aan de kluiverstag bevestigd, zet dan eerst de kluiverstag goed door.
- Bij een vliëgend te hijsen kluiver is vlot hijsen is de beste remedie tegen ver uitwaaien en in het water raken.
- Kijk goed naar het zeil en de schoten om er zeker van te zijn dat er niets blijft haken of in de knoop raakt.
- Begin met de schoot 'aan' en vier de schoot mee uit, zodat de kluiver licht kilt.
- Als alles goed zit, zet dan eerst de kluiverval stevig door.

Strijken: Haal de traveller met de kluiver naar achteren voordat het val wordt gevierd.

Als de kluiver achter de fok is kan het kluiverval worden gevierd en de kluiver onder de fok door naar binnen gehaald.

- Haal nu pas de kluiverschoot verder aan tot het zeil net niet meer kilt.
- Denk aan de bakstagen. Geef met het bakstag tegenwicht aan de spanning op het voorstag en het kluiverstag.

Strijken gebeurt in tegengestelde volgorde, met dat verschil dat de traveller als eerste naar binnen gehaald wordt. Het zeil is dan al bijna aan boord en met de schoot halen we de schoothoek op het voordek. De rest is een kwestie van vlot strijken en binnenhalen. In geen geval mag de kluiver in het water komen, het wordt dan een verschrikkelijke klus om het zeil weer aan boord te krijgen.

De trim van de kluiver

Na het zetten van de kluiver vraagt de trim van het schip extra aandacht. Een goed getrimd schip houdt dezelfde koers, of loeft een klein beetje op als je het roer loslaat. Een lijgierig schip gaat afvallen als je het roer loslaat.

Een extra zeil voorop het schip heeft een afvallende werking. Op aan de windse koersen resulteert het hijsen van de kluiver soms in een lijgierig schip. Dat willen we niet. Bij een vlaag gaat het schip dan eerst afvallen. De drift neemt toe, zonder dat je het in de gaten hebt verlies je veel hoogte.

Met de juiste trim is lijgierigheid vaak te voorkomen.

We hebben daarvoor de volgende mogelijkheden:

- Positie van de traveller
  - Spanning op het kluiverstag en bakstag
  - Spanning op de kluiverval
  - Positie (richting) van de kluiverschoot
  - Hoogte van de kluiver
- En daarbij nog:
- Plaats van het zwaard
  - Trim van fok en grootzeil

Positie van de traveller

Bij een lijgierig schip kun je er voor kiezen de traveller wat naar achteren te halen. Een klein stukje (10 of 20 cm) maakt al verschil. Meestal is het echter niet nodig en zelfs ongewenst

omdat het belangrijk is voldoende ruimte tussen de zeilen te houden.

Probeer eerst onderstaande maatregelen om de lijgierigheid te beperken.

Voldoende spanning op kluiverstag en bakstag

Een kluiver waarvan het voorlijk te ver 'uitwaait' zorgt altijd voor lijgierigheid. Met het kluiverstag op spanning probeer je het uitwaaien van het voorlijk zo veel mogelijk te beperken.

Extra spanning om het kluiverstag trekt de mast steeds verder voorover. Soms zie je daarvoor het voorstag helemaal ontspannen en doorbuigen. Dan is het tijd om met het bakstag tegenwicht te bieden.

Het is van belang dat de spanning op het voorstag (met de fok) en de kluiverstag of -val ongeveer gelijk is. Als het kluiverstag strakker staat dan het voorstag, zal de laatste door gaan hangen, dit is vooral aan de wind erg slecht voor het juiste profiel van het zeil.

Spanning op het kluiverval

- Met het val kan de bolling van het zeil nog worden aangepast. Het kluiverval strak doorgezet geeft meer bolling voorin het zeil. Om hoog aan de wind te zeilen zou je het val iets kunnen vieren, maar nooit ten koste van het verder uitwaaien van het voorlijk. Dat resulteert zeker in een verkeerde verdeling van de bolling in het zeil.
- Met het val van een vliegend gehesen kluiver heb je deze trimmogelijkheid niet. Het val is dan tegelijkertijd stag en moet gewoon goed op spanning blijven.

De kluiverschoot

Als het voorlijk goed is getrimd, zet dan de schoot door. Zet de schoot niet te strak, voer de kluiver zo ruim mogelijk. Een te strakke kluiver buigt de wind te veel af richting fok, wat aanleiding is om ook fok en grootzeil strakker dan nodig is te voeren.

Met de plaats van het lei-oog van de kluiverschoot bepaal je de twist van het zeil. Voor de kluiver geldt dat het zeil bovenin bijna iets mag killen, het heeft dan bijna iets te veel twist. Hiermee zorg je dat de afbuiging van de luchtstroom zo klein mogelijk blijft hetgeen voor de aanstroming van de fok het gunstigst is.

Is het lei-oog niet verplaatsbaar, dan kun je de schoothoek variëren met de hoogte van het zeil.

Het zwaard naar voren

Als je de mogelijkheid hebt kun je je zwaard naar voren verplaatsen als je na bovenstaande maatregelen nog steeds een lijgierig schip hebt.

Een vleugel met twee gaten

En nu weer even naar het grote geheel. De zeilen vormen met elkaar één vleugel. De wind komt voorin het ruimste in, vandaar dat de kluiver zo ruim mogelijk wordt gevoerd. De voorste zeilen voer je ruimer dan de achterste. Van voor naar achter gezien staan de zeilen steeds dichter, vanwege de afbuiging van de wind. Dat houdt in dat het grootzeil het strakst staat. Ook dat is nodig om teveel lijgierigheid te voorkomen.

De nieuwe Lemsteraak van A. Siccama uit Worum, gebouwd door Langeberg in Nieuwebrug en deelnemer aan Lemmer Ahoy. Schootvoering: kluiver zo ruim mogelijk, fok iets strakker, grootzeil helemaal dicht. Foto Hajo Olij.

Tot slot

De kluiver is een fantastisch zeil om de fijne trim van je schip in de vingers te krijgen. Kijk telkens hoe het schip reageert op het extra zeil, neem tijd voor de details van de trim en geniet van de extra snelheid!

In een serie artikelen beschrijft Marianne van der Linden de belangrijkste vaardigheden voor het varen met platbodems. Zij organiseert vaarcursussen op rond- en platbodemschepen, onder de naam Scheepswijs.

Wijs. In deze serie artikelen staat telkens een andere vraag uit de praktijk centraal.

Meer weten? Vragen en reacties naar aanleiding van dit artikel zijn welkom via e-mail info@scheepswijs.nl. Wilt u meer weten over de nieuwe cursus 'Wedstrijdzeilen met Platbodems', een privé-cursus op uw eigen schip of mee met een waddencursus, kijk dan op de website: www.scheepswijs.nl.

Bellen mag ook: 06-22 969 842